

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного приватного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи

_____ ***І.О. Мінгазутдінов***

«___» _____ 20__ р.

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС»

для студентів

**ГАЛУЗІ ЗНАНЬ – 0302 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»
НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ – 6.030202 «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

КИЇВ - 2013

Розробник: **к. ю.н., доц. Черняк Юлія Валеріївна**

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «____» _____ 20__ року № ____

Голова науково-методичної ради _____ В.А. Бугров

«____» _____ 20__ року

© Ю.В.Черняк, 2013 рік

© _____ 201_ рік

© _____ 201_ рік

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Порівняльний цивільний процес» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з галузі знань – **0302 – міжнародні відносини**, за напрямом підготовки – **6.030202 – міжнародне право**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є 1) цивільне процесуальне право України, 2) практика його застосування, 3) найсуттєвіші особливості здійснення цивільного судочинства в ряді іноземних державах - порядок звернення до суду, правила подання, зібрання та дослідження доказів, процедура вирішення цивільних справ у суді першої інстанції, способи та порядок оскарження ухвалених судових рішень.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Порівняльний цивільний процес» є складовою циклу фундаментальної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і викладається після засвоєння студентами дисципліни «Порівняльне цивільне право». Навчальна дисципліна «Порівняльний цивільний процес» є базовою для наступного вивчення таких дисциплін: «Адвокатура в Україні», «Адвокатура в Україні та у правових системах інших країн», «Міжнародний цивільний процес», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Міжнародне сімейне право», «Адвокатура та юридична практика».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістовних модулів**:

I. **«Загальні положення»**

II. **«Проведення у суді першої інстанції. Проведення з перегляду судових постанов»**

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. **Мета дисципліни** – надати студентам системні знання про цивільне процесуальне право як галузь права та правову науку України, ознайомити студентів із особливостями здійснення цивільного судочинства в іноземних державах, навчити студентів юридично грамотно складати та аналізувати процесуальні документи у цивільних справах.

1.2. **Основні цілі та завдання дисципліни** –
надати студентам знання про:

- основні поняття, принципи, концепції, притаманні цивільному судочинству України та іноземних держав;
- джерела цивільного процесуального права України та іноземних держав;
- фундаментальні інститути цивільного процесуального права України та іноземних держав;

навчити:

- аналізувати і вирішувати процесуальні питання, які виникають при розгляді та вирішенні по суті цивільно-правового спору.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- ❖ понятійний апарат цивільного процесу;
- ❖ норми, інститути цивільного процесу, їхню сутність;
- ❖ джерела цивільного процесуального права України та іноземних держав (навчальний матеріал охоплює цивільний процес чотирьох держав світу: Великобританії, Німеччини, Франції, США);
- ❖ особливості окремих видів проваджень та стадій цивільного процесу;
- ❖ права і обов'язки суб'єктів цивільних процесуальних відносин;
- ❖ вимоги, встановлені щодо форми, змісту і порядку ухвалення процесуальних документів – як судом, так і особами, які беруть участь у справі;
- ❖ проблеми реформування цивільного судочинства;
- ❖ перспективи подальшого розвитку науки цивільного процесу;

вміти:

- ❖ аналізувати норми цивільного процесуального права;
- ❖ складати процесуальні документи суду та осіб, які беруть участь у справі, та інших учасників процесу;
- ❖ аналізувати процесуальні документи;
- ❖ вести цивільну справу у національних судах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин / 3 кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 30 год., семінарські заняття – 30 год., самостійна робота – 48 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

3. Засоби діагностики успішності навчання та методи оцінювання

3.1 Знання та розуміння студентів оцінюється за допомогою: есе, тематичних досліджень, здійснення аналітики, групової роботи, кейс-стаді, ситуативних тестових завдань, опитування у різних формах.

3.2. Когнітивні навички (навички мислення) оцінюються через: аналіз, есе, кейси, різномірні тести, оцінювання усіх частин окремих модулів, включаючи самостійну роботу.

3.3 Практичні навички студентів оцінюються за допомогою: проектно-практичної роботи, есе, кейсів, комбінованих різномірних тестів у поєднанні або без поєднання з конкретними ситуативними завданнями; написання практичної роботи, рольових ігор, аналізу ситуацій роботи органів судочинства, зокрема та насамперед міжнародного, практичної роботи міжнародних інституцій, порівняльного аналізу правових норм.

3.4 Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання**

теоретичної підготовки (100%) включає: презентацію (20%), глибинність методології у репрезентованому дослідженні (20%), здійсненність та узгодженість пропозицій (20%), ступінь оригінальності (20%) та визначення методологічних проблем теми, ситуації (20%) та *оцінювання практичної підготовки (100%)* включає: якісну цілісність спостереження (25%), здатність оцінити проблему (25%), ідентифікацію шляхів і методологію вирішення проблеми, яка виникла чи може виникнути (25%), окреслення шляхів вирішення специфічних (неординарних) проблем (25%).

Контроль якості вищої освіти, засоби діагностики та методи оцінювання детально зазначені у «Положенні про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» та відповідно у робочих програмах навчальних дисциплін.

4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

«ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ»

Тема 1. Поняття, предмет, метод, система і джерела цивільного процесуального права України та іноземних держав

Право на судовий захист. Судочинство у цивільних справах, його місце і значення серед інших форм захисту суб'єктивних прав фізичних та юридичних осіб.

Поняття цивільного процесуального права України. Предмет, метод, система і значення цивільного процесуального права України.

Поняття порівняльного цивільного процесуального права, його значення і перспективи розвитку.

Джерела цивільного процесуального права України. ЦПК України 2004 р. (структура, основний зміст). Закон України 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів».

Характеристика основних джерел цивільного процесуального права іноземних держав.

Дія цивільних процесуальних норм у часі та у просторі.

Поняття цивільного судочинства (процесу) та його завдання. Загальна характеристика проваджень та стадій цивільного процесу.

Тема 2. Принципи цивільного процесуального права України та іноземних держав

Поняття принципів цивільного процесуального права, їх значення. Критерії класифікації принципів.

Організаційні принципи. Принцип здійснення правосуддя виключно судом. Принцип поєднання виборності суддів та їх призначення. Принцип поєднання єдиноособового і колегіального начал у розгляді та вирішенні

цивільних справ. Принцип рівності всіх учасників процесу перед законом і судом. Принцип незалежності і неупередженості суддів, підпорядкування їх лише закону. Принцип гласності та відкритості судового розгляду. Принцип здійснення цивільного судочинства державною мовою. Принцип доступності судового захисту.

Принципи, які визначають процесуальну діяльність. Принцип законності. Принцип диспозитивності. Принцип процесуальної рівноправності сторін. Принцип усності судового розгляду. Принцип безпосередності судового розгляду. Принцип раціональної процесуальної форми.

Взаємозв'язок принципів цивільного процесуального права.

Особливості принципів цивільного процесуального права іноземних держав.

Тема 3. Цивільне процесуальне правовідношення та його суб'єкти

Поняття цивільних процесуальних правовідносин, їх особливості.

Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, їх класифікація.

Суд – орган правосуддя, обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Одноособовий і колегіальний розгляд цивільних справ (у суді першої інстанції та на інших стадіях процесу). Інститут народних засідателів в українському та іноземному законодавстві.

Особи, які беруть участь у справі. Поняття і склад. Права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі.

Особи, які сприяють здійсненню правосуддя.

Тема 4. Статус сторін і третіх осіб

Поняття сторін, позивача і відповідача. Їх права і обов'язки. Цивільна процесуальна право- і дієздатність.

Процесуальна співучасть (поняття, підстави виникнення, види). Процесуальні права і обов'язки співучасників.

Умови, порядок і наслідки заміни неналежного відповідача.

Процесуальне правонаступництво (поняття, підстави виникнення). Порядок вступу в процес правонаступника, його правове положення. Відмінність процесуального правонаступництва від заміни неналежної сторони.

Поняття і значення третіх осіб у цивільному процесі. Правовий статус третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги. Правовий статус третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог. Підстави і процесуальний порядок вступу (залучення) третіх осіб у справу. Їх процесуальні права та обов'язки. Відмінність від співучасників.

Інститут третіх осіб у цивільному процесуальному праві іноземних держав.

Тема 5. Представництво у суді

Поняття і значення процесуального (судового) представництва. Його відмінність від представництва у цивільному праві. Види представництва.

Повноваження представника у суді: їх обсяг та оформлення. Особи, які не можуть бути представниками.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

«ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ. ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ ПОСТАНОВ»

Тема 6. Інститут підсудності у цивільному процесі України та іноземних держав

Поняття підсудності. Види підсудності: функціональна, родова, територіальна. Види територіальної підсудності. Правило загальної територіальної підсудності. Категорії справ, для яких передбачено підсудність за вибором позивача (альтернативну, спеціальну). Виключна підсудність. Інститут договірної підсудності.

Наслідки порушення правил підсудності. Передача справ з одного суду до іншого.

Особливості інституту підсудності цивільних справ в іноземному праві.

Тема 7. Докази і доказування у цивільному процесі

Поняття і цілі доказування. Поняття судових доказів і засобів доказування. Критерії і значення класифікації засобів доказування.

Пояснення сторін, третіх осіб та їхніх представників. Показання свідків. Письмові докази. Речові докази. Висновок експерта. Види експертиз у цивільному процесі.

Підстави звільнення від доказування. Безспірні факти. Загальновідомі факти. Преюдиціально встановлені факти.

Правила належності і допустимості доказів у цивільній справі.

Інститут забезпечення доказів у цивільному процесі.

Інститут доказів та доказування в цивільному процесуальному праві іноземних держав.

Тема 8. Вчення про позов

Поняття і суть позовного провадження. Поняття позову, його елементи. Види позовів. Правила об'єднання і роз'єднання позовів.

Засоби захисту відповідача. Заперечення відповідача. Зустрічний позов: його особливості та правила подання.

Тема 9. Стадії цивільного процесу. Відкриття провадження у справі

Порушення цивільної справи. Порядок пред'явлення позову і наслідки його недотримання. Реквізити позовної заяви, порядок виправлення недоліків позовної заяви. Порядок прийняття позовної заяви. Підстави, порядок і наслідки повернення позовної заяви. Підстави, порядок і наслідки залишення

позовної заяви без руху. Порядок відкриття провадження у справі. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі.

Судові витрати. Судовий збір: поняття, об'єкти справляння, розміри ставок, пільги щодо сплати і порядок сплати, повернення судового збору.

Тема 10. Провадження до судового розгляду

Цілі, завдання і значення попереднього судового засідання. Процесуальні дії учасників процесу на стадії провадження у справі до судового розгляду.

Тема 11. Судовий розгляд справи по суті

Значення судового розгляду як основної стадії цивільного процесу. Складові частини судового розгляду: підготовча, розгляд справи по суті, дебати сторін, винесення та оголошення рішення.

Ускладнення цивільного провадження за законодавством України: відкладення слухання справи, зупинення провадження, закриття справи провадженням, залишення заяви без розгляду.

Протокол (журнал) судового засідання, його зміст та значення за законодавством України. Протоколи про проведення окремих процесуальних дій.

Тема 12. Постанови суду першої інстанції

Поняття і види судових рішень. Вимоги, які висуваються законодавством України до судового рішення.

Законність і обґрунтованість судового рішення.

Зміст судового рішення. Його складові частини.

Усунення недоліків судового рішення судом, який його ухвалив: доповнення судового рішення, виправлення опісок та арифметичних помилок, роз'яснення судового рішення.

Законна сила судового рішення.

Тема 13. Заочний розгляд справи

Умови проведення заочного розгляду справи. Порядок заочного розгляду справи. Форма і зміст заочного рішення. Порядок оскарження заочного рішення.

Тема 14. Наказне провадження

Історія правового регулювання наказного провадження в законодавстві України та іноземному законодавстві. Відмінність наказного провадження від позовного. Порівняльно-правова характеристика судового рішення і судового наказу.

Тема 15. Окреме провадження. Спрощені судові провадження в іноземному цивільному процесі

Процесуально-правова природа окремого провадження. Особливості розгляду в порядку окремого провадження окремих категорій справ.

Світова практика пошуку спрощених видів судового провадження. Характеристика окремих видів спрощених проваджень, що передбачені іноземним цивільним процесуальним законодавством.

Тема 16. Апеляційне провадження

Основні риси апеляційного оскарження судового рішення в законодавстві України. Суб'єкти та об'єкти оскарження. Процесуальний порядок подання апеляційної скарги та розгляду справи в суді апеляційної інстанції. Дослідження апеляційним судом нових доказів. Повноваження апеляційного суду. Підстави для скасування рішення.

Тема 17. Касаційне провадження

Основні риси касаційного оскарження судового рішення в законодавстві України. Суть і значення перегляду судових рішень в касаційному порядку. Суб'єкти оскарження в касаційному порядку. Форма і зміст касаційної скарги. Повноваження касаційної інстанції.

Тема 18. Перегляд судових рішень Верховним Судом України

Право на звернення про перегляд судових рішень. Підстави, строк і порядок подання заяви про перегляд судових рішень. Порядок розгляду справи Верховним Судом України. Повноваження Верховного Суду України.

Тема 19. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами

Підстави перегляду. Суди, що здійснюють перегляд у зв'язку з ново виявленими обставинами. Розгляд заяви.

Види судових постанов в іноземному цивільному процесі. Способи оскарження судового рішення в іноземному цивільному процесі.

Тема 20. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень

Вирішення судом окремих питань, що виникають у виконавчому провадженні. Звернення судового рішення до виконання. Виконавчий лист. Мирова угода у виконавчому провадженні, відстрочка і розстрочка виконання. Судовий контроль за виконанням судових рішень.

Рекомендована література (основна):

Україна

Коментарі до ЦПК України:

1. Зейкан Я.П. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. – КНТ, 2011.
2. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / В.Е. Теліпко; за ред. Притики Ю.Д. – К.: Центр учбової літератури, 2011.

3. Тертишніков В.І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М. (5 видань: з 2006 по 2010 роки).
4. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. – Х.: Фактор, 2010.
5. Червоний Ю.С. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. – Юрінком Інтер, 2008.
6. Цивільний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. – К.: Видавець Фурса С.Я., КНТ, 2007. – У 2-х томах.

Підручники, монографії, збірки судової практики:

1. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / В.В. Комаров, В.І. Тертишніков, В.В. Баранкова та ін.; За заг.ред. професора В.В. Комарова. – Х.: Харків юридичний, 2008.
2. Теорія та практика судової діяльності: Науково-практичний посібник. – К.: Атіка, 2007.
3. Тертышников В.И. Основы гражданского судопроизводства Украины. – Харьков: Издатель СПДФЛ Вапнярчук Н.Н., 2006.
4. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право. – К.: Видавничий дім « Ін Юре», 2005.
5. Комаров В.В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. – Х.: Право, 2012.
6. Постанови Пленуму Верховного Суду України із загальних питань судової діяльності та у цивільних справах. – Х.: Фактор, 2011.

Журнали:

1. Вісник Верховного Суду України.
2. Вісник господарського судочинства.
3. Практика Європейського Суду з прав людини.

Іноземні держави

Підручники:

1. Гражданский процесс зарубежных стран: учебное пособие. Под ред. А.Г. Давтян. – М.: ТК Велби, Изд. Проспект, 2008.
2. Здрок О.Н. Гражданский процесс зарубежных стран. Учебное пособие. – М., 2005.
3. Елисеев Н.Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран: источники, судоустройство, подсудность: Учебное пособие. – М.: «Статут», 2000; Елисеев Н.Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран. 2-е издание. – М.: Проспект, 2004.
4. Кейлин А.Д. Судоустройство и гражданский процесс капиталистических государств. Ч. 1. М., 1950; Ч.2. М., 1958.
5. Маклаков В.В. Конституции зарубежных государств. – М.: Вольтерс Клувер, 2009.

6. Папкина О.А. Гражданский процесс в государствах - членах Европейского Союза: учебное пособие. – М., 2000.
7. Пучинский В.К. Гражданский процесс зарубежных стран. – М.: Изд. «Зерцало», 2007.

Праці з цивільного процесу Великобританії:

1. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия, Уэльс, Шотландия. – М., 1996.
2. Арчер П. Английская судебная система. М., 1959.
3. Кудрявцева Е. В. Гражданское судопроизводство Англии. – М.: Издательский дом «Городец», 2008.
4. Романов А.К. Правовая система Англии. М., 2002.
5. Уолкер Р. Английская судебная система. М., 1980.

Праці з цивільного процесу Німеччини:

1. Готтвальд П. Гражданский процесс в Германии после реформы 2001 года // Российский ежегодник гражданского и арбитражного процесса 2005 № 4. СПб, 2006. – С. 365-385.
2. Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии. – М.: Городец, 2000.
3. Давтян А.Г. Основные черты реформы гражданского судопроизводства Германии, новеллы // Гражданский процесс: наука и преподавание/ под ред. М.К. Треушниковой, Е.А. Борисовой. М.2005. – С.395- 413.
4. Елисеев Н.Г. Гражданский процесс ФРГ. Учебное пособие. – М., 1989.

Праці з цивільного процесу Франції:

1. Ардан Ф. Франция: государственная система / Пер. с франц. Л.С. Филипповой. – М., 1994.
2. Боботов С.В. Правосудие во Франции. – М.: Изд. «ЕАВ», 1994.
3. Маклаков В.В. Судебная власть во Франции. Новое законодательство. – М.: ИНИОН РАН (Правоведение), 2007.

Праці з цивільного процесу США:

1. Алебастрова И.А. Основы американского конституционализма. – М.: Юриспруденция, 2001.
2. Бернам У. Правовая система Соединенных Штатов Америки. – М.: РИО «Новая юстиция», 2006.
3. Боботов С.В., Жигачев И.Ю. Введение в правовую систему США. – М., 1997.
4. Джинджер Э.Ф. Верховный суд и права человека в США. – М.; Юрид. Лит. 1981.
5. Филиппов С.В. Судебная система США. – М.: Наука, 1980.
6. Фридман Л. Введение в Американское право. М. 1993.

7. Харелл М.Э., Андерсон Б. Равное правосудие на основе закона. Верховный суд в жизни Америки. – М.: Манускрипт, 1995.

Праці з цивільного процесу Росії:

1. Васьковский Е.В. Учебник гражданского процесса. – М., 1914.
2. Гражданское процессуальное право. Под ред. М.С. Шакарян. – М., «Проспект», 2004.
3. Гражданский процесс. Под ред. М.К. Треушникова. – М., «Городец-издат», 2005.
4. Гражданский процесс. Под ред. В.В. Яркова. – М., «Волтерс Клувер», 2005.
5. Гражданский процесс России. Под ред. М.А. Викут. – Москва, «Юрист», 2004.
6. Осокина Г.Л. Гражданский процесс. Общая часть. Учебное пособие. – М., «Юристь», 2006.